

VÁNDOR JÁNOS*
KONRÁD MÁRTA**

AZ EURÓPAI UNIÓ TÁVLATAIRÓL... GONDOLATOK AZ INTEGRÁCIÓS STRATÉGIÁKRÓL ÉS AZ INTEGRÁCIÓ SZÜKSÉGESSÉGÉRŐL

NÉHÁNY MEGJEGYZÉS A STRATÉGIAGYÁRTÁSRÓL

Európában és az Európai Unión belül is ma általános a vélekedés, hogy meg kell határozni a kontinentális összefogás hosszú távú stratégiáját. „Jövőt” kell adnunk az EU-nak, hogy lássa mindenki, merre is fejlődünk. Ez az álláspont és törekvés ad számunkra alkalmat, hogy kifejtsük nézeteinket az együttműködés értékéről, szükségességéről.

A közvetlen tárgyra térést megelőzően röviden elidőzünk a stratégia kérdésénél. Felvetődik ugyanis számunkra a kérdés, szükséges-e egyáltalán bármiféle stratégiai tervezés az Európai Unió számára? Napjainkban, a számítógépek keltette tudományos forradalom korában, amikor a múlt és jelen szinte minden területen majdhogynem végtelen pontossággal feltárható, istenkáromlásnak számít a tudományos élet szereplői részéről felvetni a kérdést: van-e értelme közép- vagy hosszú távú, vagy egyáltalán bármilyen stratégiát kidolgozni. Amikor korábban elképzelhetetlen módon törjük át a megismerés mind több falát, tágtjuk hatalmas iramban ismereteink halmazát, jogtalannak mutatkozhat e kérdés. Nemcsak az egzaktabb természettudományok, de a – közismerten – bizonytalanabb társadalomtudományokban is minden korábbinál mélyebbre hatolva tudjuk elemezni, majd értékelni is a folyamatokat, és következtethetünk a jövőre. Ezen az alapon azt kell mondanunk, hogy ott, ahol adatokkal, tényekkel, konkrétumokkal foglalkoznak, ott a jövőbe mutató számítások nemcsak, hogy lehetségesek, de elengedhetetlenek is.

* BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar, Külgazdasági és EU intézeti tanszék, főiskolai docens C.Sc.

** Közgazdász, tanár.

Ezzel együtt, magunk a kérdést annyiban tartjuk indokoltnak, hogy a társadalomban – és a társadalomtudományokban – van egy terület, ahol jószérivel esetenként megszűnik a számításokból egyébként aligha kiiktatható racionalitás. Rosszul fogalmazunk: nem a racionalitás, hanem a kiszámíthatóság. Az egyén igyekszik mindenkor racionálisan gondolkodni, legfeljebb mások találják lépését irracionálisnak, a várttól, a kiszámíthatótól, az ésszerűtől eltérőnek. Az általunk jelzett terület – kell-e mondanunk? – a politika. Egy tudományos írásban a szerzők feltétlenül kerülnek a politizálást, de ez nem zárja ki számukra annak észlelését, az észlelés továbbadását, hogy a politikában sem a szükségszerűség (már amennyiben ez fel- vagy bemérhető és érzékelhető), sem az ésszerűség nem feltétlenül meghatározó. A szubjektív törekvések és érdeklődések, legyenek bár egyének vagy csoportosak, gyakran felülírják..., majdnem azt mondtuk: racionalitást, pedig csak azt állíthatjuk, hogy várakozásokat.

Az élet talán sehol nem produkálja a szubjektív megfontolások érvényesülését oly mértékben, mint a politikában. Bár az átlagpolgár számára ez elsődlegesen a belpolitikában válik észlelhetővé, nincs ettől érdemi eltérés a külkapcsolatok terén sem. A nemzetközi kapcsolatokban az egyéni (személyes) ráhatás legalább olyan fontos – és a folyamatokat, aktusokat bizonytalan kimenetelűvé varázsló – mint a belpolitikában. Miközben tényekre, adatokra, és nem utolsósorban – az egyébként természetesen szubjektív – józan észre alapozva mind közép-, mind hosszabb távon a társadalmi-politikai (és külpolitikai) folyamatok felvázolhatóak, látszólag szükségszerű trendek¹ jelezhetőek, az egyéni, nevezzük úgy napi szintű politikai törekvések áthúzhatnak minden számítást, amely ezekre az objektívnek látszó megállapításokra épül. Ezzel nem vetjük el a ma oly divatos modellezést, az előrejelzéseket, de óvunk azok tényként való elfogadásától. Éppen a nemzetközi kapcsolatokban végbemenő folyamatok változási sebességének megnövekedése int bennünket fokozott óvatosságra.

Amennyiben nem látjuk be jövőbeni fejlődési pályánkat és nem vázolhatók fel több-kevesebb biztonsággal a trendek, lehet-e előrenézni? Lehet-e stratégiát készíteni? Van-e ennek értelme? Válaszunk, az előbbiekből fakadóan, értelemszerűen részben nemleges. Igen, nincs értelme a politikában olyan stratégiát kidolgozni, amelyet majdani cselekvéseink sziklaszilárd alapjának tekintünk! Nem szabad egy látszólag „kőbe vésett” stratégiát lépéseink kiindulópontjává tennünk!

Gondolataink gyors lezárása helyett azonban tegyük fel ismét a kérdést: van-e értelme stratégiákban gondolkodni, ilyent gyártani? Ha az előbbi, leegyszerűsítéssel szemben komplexebb formában közelítünk a kérdéshez, akkor persze adható más válasz is: a stratégiagyártásnak igenis van értelme. Akkor, ha a stratégia célja nem döntések és lépések szigorú és merev vonalak mentén történő meghatározása, ha-

¹ Nem kívánunk belebonyolódni a történelmi – vagy éppen politikai – szükségszerűség (determináció) filozófiai vitájába. Azt azonban álláspontunkként leszögezhetjük, hogy hiszünk egyfajta „szükségszerű kimenetelben”, abban, hogy adott társadalmi, politikai, gazdasági, stb. feltételrendszeren belül szükségszerűen bekövetkezik egy „esemény”. Ráadásul ez az esemény általánosságban leírható, bár pontosan aligha körvonalazható. Más szavakkal: hisszük, hogy Európában szükségszerűen erősödik az összefogás, létrejön egy átfogó, az európai országokat „szervező” összekapcsoló államalakulat, de azt nem látjuk (láthatjuk, érzékelhetjük), hogy az ezt eredményező folyamat mikor, hogyan, milyen konkrét eseményeken keresztül megy végbe, és a „végeredmény” miként is néz majd ki. Tehát ma nem látjuk a „végeredmény” pontos formáját, tartalmát. Nem is láthatjuk, hiszen sem az „objektív”, de még inkább a „szubjektív” elemeket nem tudjuk bemérni.

nem a rendelkezésre álló adatok, tények, azaz információk összegzése, elemzése, majd mindezt követően a lehetséges és követendő út és cselekvés-sorozat meghatározása. Megítélésünk szerint a társadalmi kapcsolatokban, így a nemzetközi viszonyok terén is a stratégia sokkalta inkább a lehetséges és kívánatos célok beazonosításának, a célok eléréséhez szükséges vagy lehetséges teendők körvonalazásának, semmint egy konkrét cselekvési programnak a megtestesülése kell, hogy legyen. Nem vagyunk tehát önmagában a stratégiai célok meghatározása ellen. Nem azért, mert – általában – hiszünk azok elérhetőségében, hanem mert hisszük azt, hogy egy adott cél pontos megfogalmazása motivál, ösztökél, cselekvésre kényszerít. Hiszünk azt, hogy egy stratégia – bármely politikai környezetben – az azt elfogadókat az együttműködésre készíti (esetleg morálisan kényszeríti) és így a szereplőket összeköti, közös lépésekre sarkallja.

E rövid eszmefuttatást követően lássuk, miként is állunk az európai integrációval!

ABCUG, LE VELE!

Szívesen elviccelődünk azon, hogy ahová mi, magyarok betesszük a lábunkat, ott kő kövön nem marad. A velünk „gazdagodott” szervezet jobb, ha lehúzza a redőnyt, és önként, de még inkább dalolva kimondja önnön feloszlását. Nemcsak, hogy képtelenek voltunk finn testvéreinkkel egy szerencsésebb vidékre költözni, de velünk felrobbant a Monarchia, szétrepesztettük – és itt további büszkeség is eltöltheti keblünket – a KGST-t, no meg a Varsói Szerződést. Most pedig, jaj neked NATO, és még „jajabb” neked Európai Unió! Itt vagyunk, és napjaid – na jó, hónapjaid, esetleg röpké éveid – meg vannak számlálva!

A büszkélkedő, viccelődő hang utóbbi esetekben is mintha kitüremkedne a szavak mögül. Mintha nem is igen bánánk, ha ez a sors bekövetkezne, ha már túl lennénk a bukással járó megpróbáltatásokon, és élhetnénk a magunk csendes, de sokak szemében oly dicsőséges és egyértelműen magyar életét. Mintha ez a két szervezet nem (sem) nyerte volna el a magyarok osztatlan szimpátiáját és támogatását. Pedig milyen szépen is indult minden...

A NATO-csatlakozás igen jelentős többségi támogatást élvezett, hajdanán, akkoriban, és bizony az európai összefogás mögött is felsorakozni látszott a magyar lakosság többsége. Napjainkra változott a helyzet. Most, amikor a NATO-ban partnereink bizony be- benyújtogatják a számlákat, elvárják, hogy korábbi vállalásainkat teljesítsük, már kevésbé mutatkozunk lelkesnek. Megint érvényesülni látszik, hogy életünket és vérünket még csak-csak felajánljuk, de zabort már nem szeretnénk adni. Teljesen más, és mégis mintha valamelyest hasonló volna a helyzet az Unió esetében is. Noha itt a támogatottsági szint visszaesése már hamarabb észlelhető volt, a ténylegesen erőteljes elfordulás, vagy legalábbis visszafogottság most válik igazán érzékelhetővé. Pedig kezdetben jelentős volt a várakozás és lelkesedés: az 1989-1990-es nagy változásokat követően viszonylag általánosan elfogadott volt, hogy nagyon kell nekünk ez a Nyugat, nagyon kell az európai integrációba való betagozódás, és még inkább kell az onnan érkező támogatás. Abban reménykedtünk – nem feltétlenül mindenki, de sokan –, hogy ha nem is egy, de két nap alatt lecserélhetjük Trabantunkat Mercedesre, panellakásunkat rózsadombi villára, no és közben a hétvégi házat is tudjuk bővíteni és bankszámlánk is dagad, dagad. Ezt, a „sültgalambvárás” röpké időszakát követően gyorsan elérkezett – na, még nem a kijózanodás,

hanem csak – a csatlakozásra való felkészülés kemény időszak. A felkészülés, amelynek során át kellett formálnunk a társadalom és gazdaság egészét, jogi és intézményrendszerét, értékrendszerét, az emberek gondolkodását, magatartását. Persze, a felkészüléssel járó fáradozás magával hozta legalább a részleges kijózanodást is, miszerint az európai integrációban sem adnak semmit ingyen, mindennek ára van, mindenért meg kell küzdeni. Sőt, harcolni muszáj is. Mindennek ára van, amelyet helyettünk nagyon ritkán fizet meg más. Vagy azért még keményebben kell küzdenünk, hogy a részben vagy teljesen nekünk szóló számlákat mással fizetessük meg! Kiderült továbbá, hogy itt még a pusztá harc sem elegendő, nem elég a nyers – egyébként rendszeresen korlátozottan rendelkezésre álló – erő, de a harc szabályait, fortélyait, hogy ne mondjuk művészetét is meg kell tanulni. Mindez újabb erőfeszítéseket követelt, ráadásul néha közvetlenül megmutatkozó eredmények nélkül.

Mindent egybevetve nem azt kaptuk, amit vártunk. Csoda tehát, hogy a lelkesedés lelohadt? S mindeközben úgy tűnt, hogy partnereink packáznak velünk, tisztességtelen követeléseket támasztanak a csatlakozás során, mindenből nálunk többet, jobbat kapnak, mindig ők nevetnek, miközben magunk a sírógörcs határán állunk, és részben a belőlünk húzott nyereség (nevezzük profitnak) révén élnek úgy, mint Marci Hevesen. Pontosabban messze nem Marcihoz hasonlóan, hiszen Marci is nagy valószínűséggel azok közé tartozik, akik nemcsak téeszbeli dinnyeföldjüket veszítették el (nem kapták vissza vagy áron alul kényszerültek egy ügyesebb dinnyésznek eladni), de még munkájuk sincs. Ezek az „ős-nyugatiak” meg csak nyereszkeskednek, élőködnek rajtunk. Ráadásul a – mindenkori – magyar kormányok sem védik meg a honpolgárokat, hazai vállalkozókat. Mi értelme is van tehát az integrációnak, az Európai Uniónak?

Miközben a magyar (és közép- és kelet-európai?) honpolgár mind több fenntartással él az Unió hasznosságát illetően, talán észre sem veszi, hogy ezt az együttműködést mintha nyugati polgártársai sem igazán kedvelnék. Kétségtelen, van, ahol – mondjuk fifty-fifty arányban, bár inkább annál valamivel alacsonyabb szinten – még népszerű vagy elfogadott az Unió, de a tagállamok többségében már jóval alacsonyabb a népszerűségi indexe. Hogy is van most mindez? Miként is vélekedjünk akkor – itt, de esetleg ott is – erről az egész integrációsdiról? Ezek a kérdések tulajdonképpen számtalan egyéb kérdést is takarnak, amelyek közül magunk most mindössze kettőt emelnénk ki és próbálnánk megválaszolni. Egyrészt, ha ennyire nem szereti senki, szükség van-e európai integrációra, avagy felgyorsítva bizonyos – szerintünk látszólagos, de sokak szerint mélyen gyökeredző, a belső „súlyos” ellentmondásokból fakadó – folyamatokat, vessünk-e véget a „szenvedésnek”? (Utóbbi jellegű cselekedetek előmozdítására, mint fentebb jeleztük, magunk eddig tehetségesnek bizonyultunk, mert könnyebb egy szerkezetet szétszedni, mint összerakni és működtetni!) Másik kérdésünk: úgy, általában, mi a teendő?

VAN-E ÉRTELME EGY ÖSSZEFORRT EURÓPÁNAK?

Az európai integráció az 1950-es évtizedben jött létre, bontakozott ki, majd egy minőségi, 1985-től 1993-ig tartó nagy ugrással nyerte el mai formáját.¹ Az első négy

¹ Az Európai Szén- és Acélközösség, valamint az EGK és Euratom megszületése és kiépülése jelentette az alapok lerakását, majd az Egységes Európai Okmány (1987) és az Európai Unióról

évtizedben a biztonság erősítése (különösen a francia-német ellentét felszámolása), Európa világpolitikai, de mindenekelőtt világ gazdasági helyzetének legalább részleges helyreállítása, a társadalmi-gazdasági fejlődés biztosítása mutatkozott elsődlegesnek. Az ideológiai és politikai-gazdasági (kelet-nyugati) szembenállás időszakában ezek a célok erősen összetartották a (nyugat-)európai szövetkező államokat. Túl azon, hogy az eredeti célok jó részét sikerült – majdhogynem maradéktalanul – végrehajtani, egyértelmű volt, hogy mindenki megtapasztalta az összefogás egyéb politikai és gazdasági hasznát, értelmét is. Folyamatosan szaporodott a résztvevők száma, amelynek következtében valamelyest fel is hígult az összetétel és ezzel szélesebbé vált a törekvések palettája, de nem mutatkozott érdemi belső erő a kialakult Unió szétfeszítésére.¹ Bár korábban is voltak belső ellentétek, megosztó különbségek, ma, visszatekintve a múltra, úgy tűnik, hogy Európa erőteljesebben mutatkozott meg monolit tömbnek, különösen a gazdaság terén, mint ma.² Az 1990-es évek közepétől kezdve mélyreható változások történtek, amelyekre – az ezekkel kapcsolatos könyvtári irodalom okán – itt csak tömondatokban érdemes utalnunk. Véget ért a kelet-nyugati szembenállás, és ezzel együtt megszűnt a külső fenyegetettség.³ A földrész középső és keleti része, a korábbi potenciális csatatér biztonságosnak mutató ütköző zónává lett, de egyben olyan térségként is megmutatkozott, amellyel az új feltételek rendszerében szükségszerűen, elkerülhetetlenül foglalkozni kellett.⁴

szóló Szerződés (1993) az új integrációs keretek és tartalom meghatározását. Az ezen szerződések adta kereteken belül ment végbe az összefogás kibontakozása, amelyet csak teljes komplex egészében érdemes vizsgálni, lehet megérteni és elemezni. A Maastrichti Szerződés hatályba lépése óta eltelt időszak új szakaszt, a főszövegben is felvázolt, ellentmondásoktól terheltebb időszakot jelentett, de önmagának az azóta eltelt közel másfél évtized sem tekinthető megtorpanásnak. Sőt. A Nizzai Szerződés, de még az Alkotmányszerződés is újabb mérőföldkövet jelentettek, noha ezek érdemi elemzésekor még korántsem láthatunk mindent tisztán, értékelhetünk mindent egyértelműen.

¹ Ma sincs egyetlen tagállami kormány sem, amely az európai együttműködés létjogosultságát vitatná. Felerősödött azonban azoknak a civil szervezeteknek és politikai csoportoknak hangja, amelyek országuk Unióban való részvételét megkérdőjelezzik, indokolatlannak tartják. Kevés az egyértelműen a kilépést követelők száma. Az ún. euroszeptikusok is többnyire az integrációs fejlődés lelassításával, a folyamatok visszafordításával, a különütasság formáinak bátorításával gyengítenék az uniós kohéziót.

² Ismerjük azt, a távoli múlt mindig szebbnek mutatkozik, mint amilyen az valóban volt. Így igaz, hogy a hajdani integrációs „repedések” kevésé látszanak, mint amilyenek ténylegesen voltak. Ezzel együtt igaz, hogy az egyéni, néha ütköző érdekek ellenére az EK tagjai mindig markánsabban felsorakoztak egymás mellé, mint teszik ezt ma. Amint tény az is, hogy számos múltbéli súlyos probléma feledésbe merült. Vagy mert megoldódtak, vagy mert ezeken a megterhelő társadalmi, gazdasági vagy éppen politikai ellentmondásokon az érintettek fölülkerekedtek.

³ Igaz, helyébe egy másik, az Unióhoz földrajzilag közelebbi térségben, de jellegében eltérő probléma lépett: a balkáni/délkelet-európai konfliktus. Miközben a két elem (kelet-nyugati ideológiai-politikai-katonai szembenállás, illetve balkáni instabilitás) aligha hozható egyazon nevezőre, mindkettőnek volt, lett hatása az európai összefogásra.

⁴ Kétségtelen, a Szovjetunió széthullásával a KGST/Varsói Szerződés és az utódállamok legtöbbje megindult önálló fejlődési útján. A nehezen kiismerhető Oroszország és az EGK/EU között ezen államok ütközőzónát képeztek. Ez feltétlenül kedvező jelenség volt, lett volna, ha függetlenné válásukkal, továbbá társadalmi-politikai átalakulásukkal nem járt volna együtt nagyfokú instabilitás is. Ez a faktor, továbbá az itt érintett államok új keletű nyugati orientációja a térséggel való markáns foglalkozást követelte meg Nyugat-Európától.

Mind markánsabban jelentkezett az európai gazdaság stagnálása, relatív térszűkítése az USA-val és Ázsiával szemben. Végül, de korántsem utolsó sorban – sőt, ezt talán az egyik legfontosabb elemként is említhettük volna, noha erről kevesen vesznek tudomást – lezajlott az európai politikusi generációváltás.

Utóbbi tényezőről pár szóval részletesebben. Olyan politikai személyiségek vették kezükbe a földrész irányítását, akik számára az integráció már a mindennapok valósága, és számukra annak megszületése körülményei (és eredeti okai) a történelmi múlt kódéba vesznek. Amint olyan nemzedék is testesíti meg a mai „európai polgárok” tömegét, amely ugyancsak nem azokkal a megfontolásokkal kötődik a mai Európai Unióhoz, mint a világégést megtapasztalt generáció. Mindennek – a politikával foglalkozó pszichológusok számára bizonyára egyértelmű, de a politikai elemzők részére még csak enigmatikus – következménye az, hogy a mai szereplők erőteljesebben hajlanak arra, hogy az összefogás pozitív hordalékát természetes állapotnak tekintsék, miközben negatív összetevőit felnagyítsák. Ők, akik az együttműködésbe születtek, sokkalta könnyebben el tudják képzelni a különállást, mint elődeik. Számukra az európai összefogás fontos mind a globálpolitikai, mind a nemzeti értékek tekintetében, de mégiscsak másodlagos. A megelőző nemzedék tagjai – miközben messze nem kapaszkodtak az összefogás olyan szintjeire mint utódaik – létkérdésnek tekintették Európának nemcsak egyesítését, de egységesítését, összeolvasztását is. Jelentkezik tehát egy súlyos ellentmondás. A „nagy öregek” (MONNET, SCHUMAN, ADENAUER, SPINELLI, SPAAK és a többiek) a folyamatok lépcsőzetes véghezvitelével egy egységes Európát, egy valódi uniót, mondjuk ki, föderációt¹ kívántak létrehozni. A mai vezetők többsége már az unión belüli együttműködésnek – a nemzeti érdekeket elsődlegesnek tekintő – jobb esetben szinten tartó, kevésbé jó helyzetben visszavisszalépegetéssel fellazító formálásában mutatkozik érdekeltnek. Az előbbiek nyíltan felvállalták a kontinentális egyesülés gondolatát, míg ma bármiféle államszövetség kérdésének megvitatása vörös posztó a politikai vezetők számára. Nem boncolgatjuk tovább e témát, mert a vizsgálódás mélyebb elemzést és bővebb kifejtést követelne. Azt azonban látnunk kell, hogy bármiféle stratégia kidolgozásánál ez a problémakör megkerülhetetlen.

Visszakanyarodva az európai helyzet értékeléséhez, összességében azt jelezhetjük, hogy az ideológiai ellentétek megszűntével létrejött közép- és kelet-európai ütközőzóna integrációs lehetőséget, de egyben integrációs problémát is jelentett. Ezt bonnyolították az oroszországi fejlemények, továbbá a balkáni válság. A térséget (az újonnan függetlenné vált államokat) (Nyugat-)Európához kellett kötni, mert ez mutatkozott a kontinentális biztonság és béke garantálása legolcsóbb eszközének. Indokolta még a keleti országok „Európához” láncolását több gazdasági-kereskedelmi faktor is: a 100 milliós felvevő piac, az olcsó munkaerő, a külső versenytársak (USA, Japán, Korea stb.) agresszív megjelenése. Mindezek közismert tényezők. A térséggel tehát foglalkozni kellett, de arra még nem kaptunk választ,

¹ Gondunk van a föderáció, a magyar terminológia szerinti államszövetség fogalmának kezelésével. Egyrészt, mert önmagában ez a fogalom csak nagyon halványan utalhat a mögötte meghúzódó konkrét gondolati és tartalmi elemekre, esetleges politikai törekvésekre, másrészt – és ez összekapcsolódik az előbbi faktorról – az európai politikai színtéren eddig még senki nem merte teljes egyértelműséggel, nyíltsággal felvállalni az „európai államszövetség” fogalmának nem, hogy tisztázását, de akár bizonytalan körvonalazását is.

hogy ez „csak” fontos, vagy valóban szükségszerű és elkerülhetetlen eleme volt a kor folyamatainak. Nem kaptunk még feleletet arra, hogy mennyiben „életbevágó” a felek számára az összekapcsolódás, és így Európa számára az egység.

A választ teljes körűen itt magunk sem adhatjuk meg, de felemlítünk néhány olyan faktort, amely nemcsak személyes véleményünket tükrözi, de talán igazolja is nézeteink helyességét. A pontos válasz megadására már csak azért sem vállalkozunk, mert ehhez sok-sok bölcs ember egyidejű, céltudatos és tudományos alaposágú kutatására volna szükség. Valami olyasmire, mint amilyen a CECCHINI-jelentés volt.¹ Erre magunk nem vállalkozhatunk, de látni vélünk egy trendet, amely viszonylag egyértelműen felvázolható. Eszerint, a 21. században a gazdasági fejlődés és műszaki-tudományos haladás központjává, és így a gazdasági és politikai erő – legalább részleges – letéteményesévé kizárólag nagy kiterjedésű,² komoly gazdasági-pénzügyi erőkoncentrációs potenciállal rendelkező, és emellett politikailag és társadalmilag „összeérett”, jelentős belső koherenciát felmutató szereplők válhatnak.

Nem vetjük el annak eshetőségét, hogy kisebb súlyú szereplők (egyes, elkülönült országok) is megkapaszkodjanak az élbolyban, netalán annak is az élén álljanak, de beleszólásuk a globális fejlődés menetébe csak mérsékelt lehet. Itt megállunk egy pillanatra, mert ez a kérdés nemcsak Európát, de Magyarországot is érinti, politikusainkat is foglalkoztatja. Tudjuk, „a kicsi szép”. Tudjuk, ha szabad és „magad ura” vagy, nyugodtan megszabhatod saját jövődet. (Nyugodtan? Megszabhatod?) Amint azt is megismertük, hogy az óriás Gullivert könnyedén – igaz, mély álmában, de – lekötözték a liliputiak. No, meg „sok lúd disznót győz”. Azt azonban ne felejtjük: a kicsi szép, de nem mindig versenyképes. Amikor magad ura vagy, bizony nincs mindenkor társad a küzdelemben, és sérülékenyebb lehetsz másokkal szemben. Amint azt is látni kell, hogy Gullivert bizony csak egy bizonyos minimum szám fölötti liliputi tudta mozgásképtelenné, kiszolgáltatottá tenni, amint a disznót is csak egy adott tömegű lúd-hadsereg lehet képes legyőzni. (Ez egyébként „európaira” fordítva úgy is értelmezhető, hogy megkérdőjelezhető minden olyan törekvés, amely egy leszűkített „magban” gondolkodik, és netalán visszakanyarodna az eredeti Hatokhoz a gyorsabb haladás és hatékonyabb, életképebb globális szereplés érdekében. A kérdés persze ennél összetettebb.)

¹ Az egységes piaccal kapcsolatos viták keretében került sor 1986-1987-ben – Cecchini olasz közgazdász vezetésével – egy átfogó vizsgálatra, amelynek alapkérdése az volt, hogy milyen veszteségekkel járna az EKG belső piaca megvalósulásának elhalasztása. A jelentés megállapításait, természetesen meg lehetett kérdőjelezni, lehetett bírálni, de abban a szakértők döntő többsége egyetértett, hogy az egységes piac megvalósulásával számszerűen kimutatható módon javultak az EKG és annak tagországai fejlődési esélyei. Hasonló, az elmaradt vagy elmaradó haszon kérdésére vonatkozó vizsgálatokra most is történtek javaslatok, és nem zárható ki, hogy az Európai Bizottság kezdeményezi majd az alkotmányszerződés életbe lépésének megíúsulásával járó negatív következményeknek a Cecchini jelentéshez hasonló módon történő felmérését.

² Itt kevésbé a földrajzi kiterjedésre, mint a lélekszámra és az attól elszakíthatatlan gazdasági erőre (termelési tényezőre, vásárlóerőre, szellemi kapacitásra, stb.) gondolunk.

AZ ERŐKONCENTRÁCIÓ ÉS TÁRSADALMI KOHÉZIÓ PROBLÉMÁJA

Kitérve a 21. század kihívásaira, állítottuk, hogy kizárólag a nagy erőkoncentrációt megvalósítani tudó, egységes társadalmi (és ezzel együtt politikai és gazdasági) kohéziót felmutató szereplők képesek nemcsak talpon maradni, a versenyt állni, de saját továbbfejlődésüket is biztosítani.¹ Az előbbi tényezőt illetően magunk is tudjuk, hogy az erő és erőkoncentráció nem minden. Ennek ki kell egészülnie megfelelő politikai készséggel és a realitásokra épülő tervekkel, majd azok végrehajtásával is, hogy a versenyben az adott szereplő tisztességgel helyt tudjon állni. E megállapítást kiegészíthetjük azzal, hogy mindaddig a gazdasági-pénzügyi szférát kell a legfőbb versenypályának tekinteni, amíg a globális folyamatokban a biztonsági-katonai kérdéseket is hajlandók az érintettek politikai eszközökkel megoldani.² Ennek nyomán azt kell mondanunk, hogy Európában egyetlen szereplő lehet képes ennek a feltételrendszernek megfelelni: az európai államok közössége, azaz az integráció, az Európai Unió. Nem Németország, nem is az annál – gazdaságilag – gyengébb Franciaország vagy Nagy-Britannia, hanem csak együttesen az Unió. A nemzetközi gazdasági és pénzügyi adatok egyértelműen igazolják, hogy az Európai Unió még egységesen is alig tudja tartani pozícióit a többi élen állóval, és a feltörekvőkkel szemben.³ A folyamatokat leíró adatok még plasztikusabban mutatják be, hogy Európa egésze és egyes államai fokozatosan leszakadnak-lemaradnak a többiek mögött. (És ebben a tekintetben már nem másodlagos, hogy Európa mekkora, és milyen összegzett erő és képességeket képvisel.)

¹ Szeretnénk megkülönböztetést tenni az úgymond erőkoncentrációra képes erők és a klasszikus nagyhatalmi (birodalmi) státuszt birtokló államok között. Az előbbieket nem feltétlenül azonosíthatóak a Paul Kennedy által vizsgált klasszikus nagyhatalmakkal. Például, nem szükségszerű egyoldalú dominanciájuk akár csak szűkebb környezetük fölött sem. „Csak” erőfölénnyel rendelkeznek, amely biztosíthatja törekvéseik – nem feltétlenül egyoldalú – érvényesülését. Paul Kennedyt érintve, egyébként, nem álljuk meg annak kifejtését, hogy – véleményünk szerint – a legújabb kor feltételei közepette a korábbi történelmi tapasztalatok jelentős mértékben érvényüket veszítették. Ezzel persze nem az USA relatív vagy éppen abszolút visszaszorulásának lehetőségét zárjuk ki. Ellenkezőleg, magunk is hisszük, hogy az USA hatalmi helyzete hosszabb távon romlik majd. „Mindössze” azt állítjuk, hogy a 21. században, mindenekelett a műszaki-tudományos forradalom következményeként a „hanyatlás”, amint a kiemelkedés és birodalom-má válás is, a korábbiaktól eltérő jelleget ölt.

² Szeretnénk hinni, hogy az emberiség tanult a megelőző világégésekből és az elkövetkezőkben még a legerősebb hatalmak is kizárják a katonai erő alkalmazásának lehetőségét mind a globális, mind a regionális vagy helyi problémák megoldása eszközei közül. Ezt feltételezve – vagy legalábbis remélve – mondjuk azt, hogy amíg ez a helyzet, addig a nemzetközi versengésben a katonai potenciál másodlagossá válik a gazdasági faktorhoz képest.

³ Hadd fűzzük főszövegbeli megjegyzésünkhöz: meggyőződésünk, hogy a ma még a versenyt állni képes országok, mint Dél-Korea vagy éppen Szingapúr sem tudja helyét hosszabb távon megőrizni egy szélesebb, egyben mélyebb együttműködést megvalósító tömörüléshez való csatlakozás nélkül. Egyébként Korea, Szingapúr és más feltörekvő országok versenyképességét sok tekintetben éppen az javítja, hogy Európa még nem volt képes a teljes egységben lévő lehetőségeket kiaknázni. Kína és India kérdése ennél bonyolultabbnak tekinthető.

Pedig az alapkép még kedvező. Az EU a világ két legnagyobb gazdasági blokkjának egyike, az USA-éval közel azonos teljesítménnyel.¹ Tekintve azonban azt, hogy az EU lélekszáma mintegy másfélszerese az Egyesült Államoknak, ez a gazdasági teljesítmény egy főre kivetítve mintegy ötven százalékos többletértéket jelent az USA oldalán. Ezt az adatot is, persze, sokféleképpen lehet kiegészíteni és magyarázni. Így feltétlenül árnyalhatja a képet, ha szem előtt tartjuk az európai szociális vívmányokat, amelyek alapján az „öreg földrész” polgárai – számos tekintetben – feltétlenül magasabb életminőséget tudhatnak magukénak. (Erősebb az európaiak társadalombiztosítása rendszere, rövidebb időt töltenek munkahelyeiken, stb. stb. Utóbbi faktorból következik, hogy jóval alacsonyabb az európaiak heti munkaórászáma, a szabadságolás terén viszont jelentős „többlettel” bírnak. Pozitív jellegűk mellett is mindezen elemek a termelés optimalizálásával és az értékteremtéssel szemben hatnak.)

Tovább növeli a globális hatalmi mátrix ismeretlen tényezőinek számát, hogy e két gazdasági (és még az EU esetében is helytálló, ha azt mondjuk, hogy részben politikai) óriás mögé mind szorosabban felzárkózik a felbecsülhetetlen kapacitású Kína, illetve őt követően feltűnik a valamelyest leszakadó Japán (bár teljesítménye értékelésénél a népességi adatokat nem szabadna figyelmen kívül hagyni), majd ugyancsak robog felénk India. Szinte minden adat azt jelzi, hogy önmagukban, egyénileg az EU legnagyobb tagállamai is csak a négy nagy (USA, Japán, Kína, India) után következnek és lemaradásuk egyre jelentősebb.

A gazdasági teljesítmények mutatójánál nem kevésbé fontos, hogy a növekedés üteme terén az EU és annak tagjai, együtt és külön-külön is lemaradnak a versenytársak mögött. A kínai növekedés közel két évtizede kimagasló, és – az ütem várható mérséklődése mellett is – nem lehet számolni a kínai gazdaság hanyatlásával. Ellenkezőleg. És hasonló megállapítás tehető Indiával kapcsolatban is. Persze ma még – meggyőződésünk hogy korántsem helyesen – az tűnik az alapkérdésnek, hogy miként alakul az EU-USA verseny. A lisszaboni stratégia keretében ugyan az Unió vezetői felvázolták a világ legdinamikusabb és legversenyképesebb övezetének vízióját, de e képnek ma már csak foszlányai láthatók. Az USA növekedési üteme az elmúlt másfél évtizedben szinte végig felülmúlta az európai államokét, és prognosztizálható, hogy az elkövetkező tizenöt-húsz évben a közel egy százalékpontos különbség továbbra is fennmarad, az USA javára.

Látszólag szívderítőbb a kép a (kül)kereskedelemtől, ahol is az Unió 12-13%-kal részesedik a világexportból. Az USA 9%-ával szemben ez kedvezőbbnek tűnik, de árnyalja a képet, ha tudjuk, hogy Európa sok tekintetben sebezhetőbb a külpiacon és külvilág által, mint az Egyesült Államok. (Lásd például az európai energiahelyzetet!) A világbehozatalnál az USA részesedése 16-17%, de amint az exportnál sem lehet egyetlen adatról egyértelmű, ilyen vagy olyan következtetésre jutni, úgy az importnál sem beszélhetünk pl. az USA importfüggőségéről vagy az EU viszonylagos pozícióelőnyéről. (Lásd a 2. és 3. táblázatot!) S megint csak elégtelen már leragadni e két államnál: Kína kihagyásával ma már nem lehet a nemzetközi kereskedelem folyamatait és jövőjét elemezni. Amint az is egyértelmű, hogy Európa csak azért mu-

¹ A statisztikai mérések jellegétől függően hol az USA, hol az EU mutatkozik a világ legnagyobb gazdasági tömbjének. Ebből számunkra csak az a lényeges, hogy a két fél között a különbség még(!) marginális.

tatkozik meghatározónak, mert – elsődlegesen a közös kereskedelempolitika, no meg a belső piac révén – egységes erőt képvisel!

Előbbieknél valamivel többet mutat Európa nemzetközi helyzetéről az eladósdottság és a valutatartalékok adatsora. Itt az USA „vezet”, de – a növekedési paktum helyzete tekintetében is – sokatmondó, hogy az első 14 legeladósodottabb állam között 10 uniós tagállam fedezhető fel, amelyek összesített adósságállománya 2,5-3-szorosa az amerikaiaknak. Miközben mind hangosabb a bírálathoz az amerikai deficithez szemben, kevesen veszik a bátorságot annak jelzésére, hogy a várható növekedési ütemek és a tartalékok együttesen messze nem biztosítanak még olyan képességeket sem az európaiak számára, mint amilyenekkel az USA bír az adósságállomány kezeléséhez. A tartalékokat bemutató táblázat ismét csak figyelemfelkeltő. A lista élén azok az államok állnak, amelyek századunkban a legfőbb versenytársakat is jelentik Európa (és az USA) számára: Kína (plusz Tajvan), India, Japán. Ez számukra a még szabadabb mozgásteret, számunkra a relatív gyengeséget jelenti (4. és 5. táblázat).

Végül, nagyon is közismertek a kutatás-fejlesztés negatív adatsorai. Az elmúlt években az EU 25-ök kutatás-fejlesztési kiadásai – GDP-arányosan – nem érték el a 2%-ot, míg ez az adat az USA-ban 2,6%, Japánban 3,15% volt.¹ Ezek az adatok riasztóak önmagukban is, de még inkább okot szolgáltatnak az aggodalomra, ha a tagállamok egyenkénti vagy elkülönült teljesítményét és képességeit vizsgáljuk.

Bárhonnan is közelítünk a globális gazdasági verseny kérdéséhez, azt kell tapasztalnunk – tetszik ez nekünk, vagy sem –, hogy Európa még egységesen is inkább lemaradni, mint lépést tartani látszik. Tagállamai egyenként – mint teszi ezt Korea, Szingapúr és némely más állam – talán képesek volnának helyt állni bizonyos területeken, de a nagy erőközpontok életképességének elvéből és tényéből kiindulva csak az állítható, hogy földrészünk „fenntartható” jövőjének záloga az egység.

A KÖVETKEZŐ NAGY VETÉLYTÁRS:

KÍNA, VALAMINT A TÁRSADALMI-POLITIKAI KOHERENCIA IGÉNYE

Általában az európai-amerikai versengés irányába fordul a legnagyobb figyelem. Ma még joggal. Lassan azonban módosulni látszik a helyzet, miután – nem is feltétlenül fokozatosan, hanem rendkívüli gyorsasággal – beúszik e képbe Kína.

Tartja magát a feltevés, hogy a huszonegyedik század Ázsiáé. Az elmúlt évtizedekben, az 1960-70-es évektől tapasztalható trendet azonban kezdetben Japánhoz és a tigrisekhez, majd a legutóbbi időktől Kínához és Indiához kapcsolják. A gazdasági adatok alapján ma egyértelműen Kína mutatkozik korunk leggyorsabban növekvő, legnagyobb gazdasági tartalékokkal, kibontakozási potenciállal rendelkező hatalmának. Noha a számítások eltérhetnek, az a szakemberek által elfogadott, hogy a mindmáig egypártrendszerrel fenntartó, önmagát népköztársaságnak, szocialistának, kommunistának tekintő, de egyben mind erőteljesebben kapitalizálódó ország a világ tíz legnagyobb teljesítményű gazdaságának egyike, jószerivel a harmadik-negyedik, míg PPP-alapon talán a második helyet is elfoglalja (KALISH, 5). Huzamosabb ideje kétszámjegyű növekedést produkál, és nemcsak a világ egyik kiemelkedő

¹ A Eurostat szerint a 25-ök GDP-jük -1,9, az USA 2,59, Japán 3,15, míg Kína 1,31%-át fordította kutatás-fejlesztésre. „In relation to GDP, EU25 R&D expenditure stable at 1.9% in 2004” Release Date: 06-DEC-2005, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/>

valutafelhalmozója, de a nemzetközi kereskedelem legrettegettebb szereplője is: mind felvevőként, de még inkább szállítóként. Az egykor önmagába fordult ország kitárulkozásával eljutottunk oda, hogy a kínai piacok állapota nemcsak a belső viszonyokat, de a világ gazdaság alakulását is determinálja. A jüan árfolyama, Peking protekcionizmusa, a kínai energia (elsődlegesen szénhidrogén) felhasználás és egy sor egyéb elem már nem belgazdasági kérdés, hanem globális szinten aggodalommal követett faktor, amelyeknek esetleges kedvezőtlen alakulása majdhogynem megrengetheti a nemzetközi rendszert.

A helyzet illetően alakulásában – egy sor egyéb tényező mellett – kiemelten jelentős szerepet játszik az, hogy ez a mereven antidemokratikus, de a gazdasági nyitást legalább az ország egyik – széles – sávjában elfogadó rendszer mindmáig képes volt a belső stabilitást, a politikai, és nem utolsósorban gazdaságpolitikai egységet megőrizni. Nem egyszerűen a hatalom központosított jellege, hanem az egységes döntéshozatali és végrehajtási rendszer is segíti mind a külső feltételekhez történő gyors és rugalmas alkalmazkodást, mind a belső szabályozás kiigazítását. Mindezzel Kína tovább fokozza azt a helyzeti előnyt, amely más faktorokból (is) fakad.¹

És itt el kell időznünk az egység kérdésénél. A kínai, de több más ázsiai ország (nemzet) nagy előnye, mindenekelőtt Európával, és legfeljebb részlegesen Amerikával szemben az, hogy mind a mai napig – az Európával való egybevetésben – igen jelentős eltérések mutatkoznak az érintett társadalmak jellegében, beleértve ebbe nemcsak a politikai rendszerhez köthető szociális (intézményi, funkcionális) sajátosságokat, de az egyénekhez köthető szellemi-tudati vonásokat is. Lényegében az érintett nemzetközi szereplők rendkívül erős belső társadalmi kohéziójáról van szó, továbbá arról, hogy miközben a társadalmi-gazdasági különbségek aligha kisebbek itt, mint földrészünkön – és ennyiben az ellentéteknek legalább olyan erőteljesen kellene feszíteniük a politikai struktúrákat, mint történik ez Európában – a belső összetartás minden téren erősebb, mint nálunk. A tétel megfordítva talán még inkább igaz: nem jelentkezik itt akkora belső széthúzás, mint Európában. Belső diverzifikáltságuk mellett is a sokszínű Kína, a – nemzetközi összehasonlításban – egysíkú Japán, a kasztok szerint szétdarabolt, de a nemzetközi versenyzésben viszonylagos egységet felmutatni képes India, csakúgy, mint az olvasztótégelyben eggyé (egységesebbé) forrt USA könnyebben koncentrálja erejét, védelmezi érdekeit, mint a sok tekintetben atomjaira (tagállamaira) bomló földrészünk.

Az európai integráció hatalmas utat járt be az 1950-es évek óta. Aligha kell magyarázni, hogy milyen gyenge helyzetben is lennénk, ha az elmúlt fél évszázadot – egy történelmietlen felvetéssel – kiiktatnánk múltunkból és jelenünkben. Az állapotokkal azonban aligha lehetünk megelégedve.

Már csak azért sem, mert – a viszonylag közismert és még érvényesülő – gazdasági széthúzáson túl, éppen a politikai egységben és társadalmi kohézióban megmutatkozó gyengeségek rontják leginkább Európa versenyképességét. A „közös nyelv” hiánya – és itt nem feltétlenül valamiféle *lingua franca* nem-létét panaszoljuk fel – az igazodási képesség alacsony szintje, és nem utolsósorban a másokhoz való alkalmazkodási készség és motiváció mérsékelt volta akadályozza, hogy Európa hatékonyan vegye fel a versenyt partnereivel. A durkheimi tételt alkalmazva (ELWELL,

¹ Gondolunk itt mindenekelőtt a hatalmas, olcsó, de jól képzett munkaerőre, a nemzetközi szabályozással nem mindenkor összhangban működő jogdíjrendszerre stb.

85-86) azt állíthatjuk, hogy miközben az egységes államokban erőteljesebben és általánosabban érvényesül az organikus szolidaritás, addig az elkülönült Európa államai még igen messze állnak – nem az egyéni, hanem a klasszikus nemzetek feletti, más szavakkal közösségi – szolidaritástól. Ezzel dupla teher nehezedik Európára: egyrészt jelentkezik a társadalom egyedeinek „természetes önzése”, továbbá ezt kiegészítve a nemzeti elkülönültségből fakadó önálló érdekvédelem és érdekkövetés.

Egy előadásban nincs lehetőség e rendkívül komplex kérdés kibontására. Azt azonban érzékelnünk kell, hogy itt mutatkozik meg leginkább a stratégia-formálás politikai elemének gyengesége. Itt jelentkezik legerőteljesebben az európai kibontakozás megjósolhatatlansága. Ugyanis a tagállamok egyenként és együttesen is tudják, érzékelik az összefogás, sőt, a szerves összeolvadás szükségességét. Ennek végrehajtására – elméletben – készen is állnak. A gyakorlatban pedig ez egészen addig érvényesül, amíg egy kérdés önmagukat közvetlenül és negatívan nem érinti.¹ Mert ekkor az összeurópai racionalitás helyébe az egyéni (nemzeti) politikai megfontolások lépnek. A közösségi ésszerűséget háttérbe szorítja a tagállamok saját, egyéni és középtávú érdekfelfogása. Amely, ráadásul, többnyire egyénekhez, konkrét személyekhez, a mögöttük álló szűkebb társadalmi csoportosulásokhoz kapcsolódik, és éppen a humán és szubjektív tényező révén majdhogynem megjósolhatatlan, előre jelezhetetlen.

ÖSSZEGZÉS HELYETT

Van-e realitása a társadalmi-politikai kohézió erősödésének? Érdemes-e uniós stratégiát alkotni? A fentebb vázolt helyzet alapvetően negatív töltetű. Magunk úgy véljük, hogy a lehetőségekhez képest – természetesen az európai politikusok – igen bátortalanul közelednek az összeurópai összetartás kérdéséhez. S miután magatartásuk – ismét csak – politika-orientált és személy-determinált, a jóslatokhoz elegendőek, előrejelzésekhez elégtelenek az alapok. A kohéziót illetően tekintélyes a lemaradásunk, leszakadásunk. Sokkal többre lehetett volna képes az EU. Több eredmény is születhetett volna még az Európai Konventben is, amiként nagyobb előrelépést könyvelhettünk volna el az Alkotmányszerződésben is.² A sok „volna” ellenére látnunk kell, hogy nem következtek be alapokat-rengető kudarckok. Az integrációs folyamat most lelassulónak látszik, de nem fordult vissza. Ebben a hely-

¹ Erre a legeggyértelműbb példát a minősített többségi szavazás (Qualified Majority Voting – QMV) kiterjesztésének ügye szolgáltatja. Maastricht óta minden szerződésmódosítás alkalmával napirendre kerül a QMV általánossá tétele. Valamennyi tagállam, kivétel nélkül, elfogadja ezen elv általánossá tételét, majd azonnal megfogalmazza azon területet vagy területeket, amelyen vagy amelyeken mégsem szeretné látni a QMV alkalmazását. Magyarán kivételt sürget. (Ezt teszik pl. a britek az adózásban, a franciák a kulturális szférában stb.). Miután pedig a tagországok nem feltétlenül ugyanazon területet jelölik meg ilyen kivételként, nagyon nehezen sikerül csak a QMV kiterjesztésében előrelépni.

² E megjegyzésre néhány szakértő bizonyára azzal reagálna, hogy ebben az esetben még szélesebb körben került volna elutasításra az Alkotmányszerződés. Az ilyen megállapításokkal aligha lehet mit kezdeni, hiszen sem igazolni, sem cáfolni nem lehet a „mi történt volna, ha ...” feltételezéseket. Azt azonban magunk hisszük, hogy az Alkotmányszerződés francia és holland elvetésében nem feltétlenül az európai összefogással szembeni fenntartások, hanem elsődlegesen a belpolitikai, másrészt információs-politikai hibák játszottak közre.

zetben egy „stratégiának” annyiban lehet felbecsülhetetlen haszna, hogy orientál, cselekvési irányokat jelöl meg, lehetséges „végcélokat” vázol fel. Erre pedig valóban igen nagy szüksége van Európának.

VÁLOGATOTT IRODALOM

- BUSTELO, PABLO (2006): China: Is Economic Growth Out of Control? Real Instituto Elcano de Estudios Internacionales y Estratégicos.
<http://www.realinstitutoelcano.org/analisis/imprimir/1053imp.asp>
- ELWELL, FRANK W. (2005): The Classical Tradition. Malthus, Marx, Weber & Durkheim. <http://www.faculty.rsu.edu/~felwell/Theorists/Four/Elwell-Macrosociology.pdf>
- DE VREESE, CLAES H. (2006): Why European Citizens Will Reject the EU Constitution. Center for European Studies Working Paper Series 116, Minda de Gunzburg Center for European Studies. Cambridge (USA), Harvard University
- KALISH, IRA (2006): Global Economic Outlook 2006. Global risks, regional opportunities. A Deloitte Research Study. www.deloitte.com/research
- KENNEDY, PAUL (1987): The Rise and Fall of the Great Powers. Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000. New York, Random House
- LAURENT, ÉLOI – LE CACHEUX, JACQUES (2006): Integrity and Efficiency in the EU: The Case Against the European Economic Constitution, Center for European Studies Working Paper Series 130, Minda de Gunzburg Center for European Studies. Cambridge (USA), Harvard University.

1. táblázat
Az egyes gazdasági erőcsoportok GDP-jének nagysága
(minden adat 2005. évi becslés)

	Ország	GDP (USD, vásárlóerő-paritáson)
1	Világ	60 630 000 000 000
2	Amerikai Egyesült Államok	12 310 000 000 000
3	Európai Unió	12 180 000 000 000
4	Kína	8 883 000 000 000
5	Japán	4 025 000 000 000
6	India	3 666 000 000 000
7	Németország	2 480 000 000 000
8	Egyesült Királyság	1 818 000 000 000
9	Franciaország	1 794 000 000 000
10	Olaszország	1 667 000 000 000
11	Oroszország	1 584 000 000 000
12	Brazília	1 536 000 000 000
13	Kanada	1 111 000 000 000
14	Dél-Korea	1 101 000 000 000
15	Mexikó	1 064 000 000 000

Forrás: CIA The World FactBook 2005.

2. táblázat
A világ és a legnagyobb exportőrök kiviteli adatai (USD)

	Ország	Export
1	Világ*	10 330 000 000 000
2	Európai Unió**	1 318 000 000 000
3	Németország***	1 016 000 000 000
4	Amerikai Egyesült Államok***	927 500 000 000
5	Kína***	752 200 000 000
6	Japán***	550 500 000 000
7	Franciaország***	443 400 000 000
8	Egyesült Királyság***	372 700 000 000
9	Olaszország***	371 900 000 000
10	Hollandia***	365 100 000 000
11	Kanada***	364 800 000 000
12	Dél-Korea***	288 200 000 000
13	Hongkong***	286 300 000 000
14	Belgium***	269 600 000 000
15	Oroszország***	245 000 000 000

*: 2004. évi becslés.

** : 2004. évi adat.

***: 2005. évi becslés.

Forrás: CIA The World FactBook 2005.

3. táblázat
A világ és a legnagyobb importőrök behozatali adatai (USD)

	Ország	Import
1	Világ*	10 300 000 000 000
2	Amerikai Egyesült Államok***	1 727 000 000 000
3	Európai Unió**	1 402 000 000 000
4	Németország***	801 000 000 000
5	Kína***	631 800 000 000
6	Egyesült Királyság***	483 700 000 000
7	Franciaország***	473 300 000 000
8	Japán***	451 100 000 000
9	Olaszország***	369 200 000 000
10	Hollandia***	326 600 000 000
11	Kanada***	317 700 000 000
12	Hongkong***	291 600 000 000
13	Spanyolország***	271 800 000 000
14	Belgium***	264 500 000 000
15	Dél-Korea***	256 000 000 000

*: 2004. évi becslés.

**: 2004. évi adat.

***: 2005. évi becslés.

Forrás: CIA The World FactBook 2005.

4. táblázat
A vezető gazdasági hatalmak adósságállománya (USD)

	Ország	Külső adósság	Adat időpontja
1	Világ	36 890 000 000 000	2004, becslés
2	Amerikai Egyesült Államok	8 837 000 000 000	2005. június 30., becslés
3	Egyesült Királyság	7 107 000 000 000	2005. június 30.
4	Németország	3 626 000 000 000	2005. június 30.
5	Franciaország	2 826 000 000 000	2005. június 30.
6	Hollandia	1 645 000 000 000	2005. június 30.
7	Japán	1 545 000 000 000	2004. december 31.
8	Írország	1 049 000 000 000	2005. június 30.
9	Belgium	980 100 000 000	2005. június 30., becslés
10	Spanyolország	970 700 000 000	2005, becslés
11	Olaszország	922 500 000 000	2005, becslés
12	Svájc	856 000 000 000	2005. június 30.
13	Svédország	516 100 000 000	2005. június 30.
14	Ausztria	510 600 000 000	2005. június 30., becslés
15	Kanada	439 800 000 000	2005. november 30.
16	Dánia	352 900 000 000	2005. június 30.
17	Ausztrália	323 400 000 000	2005, becslés
18	Portugália	287 800 000 000	2005, becslés
19	Norvégia	281 000 000 000	2005. június 30.
20	Kína	252 800 000 000	2005, becslés
21	Oroszország	215 300 000 000	2005, becslés

Forrás: CIA The World FactBook 2005.

5. táblázat
A vezető gazdasági hatalmak valuta- és aranykészletei (USD)

	Ország	Valuta- és aranytartalék
1	Japán	835 500 000 000
2	Kína	825 600 000 000
3	Tajvan	258 000 000 000
4	Dél-Korea	210 400 000 000
5	Oroszország	182 200 000 000
6	India	136 000 000 000
7	Hongkong	124 300 000 000
8	Szingapúr	115 800 000 000
9	Németország	101 700 000 000
10	Amerikai Egyesült Államok	86 940 000 000
11	Franciaország	74 360 000 000
12	Mexikó	74 100 000 000
13	Malajzia	70 230 000 000
14	Olaszország	65 950 000 000
15	Svájc	57 640 000 000
16	Algéria	56 580 000 000
17	Brazília	53 800 000 000
18	Törökország	52 490 000 000
19	Thaiföld	52 070 000 000
20	Egyesült Királyság	48 660 000 000

Forrás: CIA The World FactBook 2005. Minden adat 2005. évi becslés, kivéve az Amerikai Egyesült Államok adatát, amely 2004. évi becslés.